

egyés kérését szerzőnk Isten népe egész kontextusába helyezi, és így visszatérően hangsúlyozza, hogy nemcsak a tanítványok szűk körét tanítja Jézus, hanem minden követőjét.

Thorday Attila

Frenyó Zoltán: Szent Ágoston és az augusztinizmus

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Filozófiai Intézet – Szent István Társulat, Budapest, 2018.

Frenyó Zoltán személyét aligha szükséges hosszabban bemutatnunk a folyóirat olvasói számára, hiszen aki a patrisztika, filozófiatörténet, etika vagy politikátörténet iránt érdeklődik, aligha kerülhette meg írásait, melyek sajátos, jól megkülönböztethető hangnemét a múlt értékeinek tisztelete, a nemzeti értékek melletti kiállás és a határozottan felvállalt keresztény szellemiség formálta.

Ha az olvasó kezébe veszi a majd' öt évtizedes kutatómunka friss gyümölcsét, egy terjedelmes, több mint ötszáz oldalas, küllemében figyelemreméltóan igényes, szemet gyönyörködtető keménykötéses, masszív kézikönyvre figyelhet fel, mely a magyar könyvkiadás legjobb hagyományait idézi. Minden elismerésem a nyomdai előkészületeknek: a kötet szépen tagolt, a betűk jól olvashatóak, a kötet utolsó részét alkotó majd' 80 oldalra rúgó képmelléklet darabjainak is sikerült jól visszaadni az eredeti Ágoston-ábrázolások pompás színeit, textúráját. A képmellékletet függelék előzi meg, mely fontos segítséget nyújt az olvasó számára azzal, hogy az újabb kutatás által felállított kronológia szerinti sorrendben hozza Ágoston műveit. Itt több mint 110 ágostoni opus és opuscula címe szerepel, így fogalmat alkothatunk a nagy nyugati egyházatya életművének szinte felfoghatatlan terjedelméről – ahogy a nehéz-

ségről is, mely a kutató előtt tornyosul, aki ezt a grandiózus életművet egy monográfia kereteiben törekszik átfogni.

A kötet szerzője természetesen tudatában van e nehézségeknek, alázattal érzékeli „Ágoston életművének méreteihez és súlyához képest próbálkozásai[m] aránytalanságát” (28). Ez indokolja, hogy a monográfia voltaképpen *közelítéseket* kínál Ágoston eszmevilágához és a grandiózus életmű egyes területeihez (uo.). E „közelítések” a legkülönbözőbb irányokból érkeve szelik át az életmű régióit; ösvényei a következő nagy témakörök szerint hálózák be a kutatás terepét: Szent Ágoston hermeneutikája, természetfilozófiája, történelemfilozófiája, etikai, teológiai és vallásfilozófiai nézetei, végül a sort Ágoston hatástörténetének feltérképezése zárja, *Az augusztinizmus történetéből* címmel. A kötet tartalomjegyzékét lapozgatva önkéntelenül is felmerült bennem a kérdés: vajon miből táplálkozott a szerző reménye, hogy egy ilyen átfogó munka megírására vállalkozzék. A művet olvasva két válasz kínálkozott a számomra.

Egyfelől a mű több évtizedes kutatómunkára épül. Szerzője minden alfejezet esetében tisztességgel jelzi is, hogy az eredetileg mely konferencián hangzott el, hol látott először napvilágot tanulmány formájában. Vagyis a kötet szilárd alapzatát korábbi kutatások, előadások és tudományos esszék képezik, melyeket szerzőjük újragondolt, nagy témák szerint újrendezett és friss jegyzetapparátussal látott el. Talán ennek is köszönhető, hogy a könyv jegyzetanyaga rendkívül impozáns: alig hiszem, hogy bármely kérdés kapcsán találunk olyan releváns tudományos munkát, mely a hivatkozásokból kimaradt volna. Azt is fontosnak tartom itt kiemelni, hogy a mű nem csupán a legújabb ágoston-irodalomra támaszkodott, hanem tiszteleg a XIX–XX. század magyar tudományossága, szellemi élete előtt is, a kortárs szakirodalom mellett e jelentős múltat is igyekszik egyenrangú félként újra szóhoz juttatni.

Másfelől, az anyag feldolgozását az is megkönnyíthette, hogy a kötet az általa vizsgált kérdésekhez egy markáns hermeneutikai pozícióból közelít. Frenyó – nagyon is ágostoni szellemű – meggyőződése ugyanis, hogy „azt értjük meg igazán, amit hiszünk, szeretünk, amivel közösséget érzünk” (11). Vagyis a kutató nem egyfajta „objektív szenvtelenséggel” fordul tárgyhához. Nem azt a bevett tudományos megközelítést követi, hogy az egyes ágostoni szöveghelyekhez alternatív olvasatokat rendel, majd a tárgy természetéhez képest különdleges princípiumok alapján egyfajta neutrális nézőpontból választ azok között. A mű alighanem abból az alappozícióból indul ki, hogy a helyes értelmezést a kutató és a kutatott eleve adott közössége teszi lehetővé. Ezt a közös alapot a szerző vissza-visszatérően *világnézetnek* nevezi. E közös hagyományban való részesedés – vagy épp annak hiánya – szolgáltat „vezérfonalat” a szerző számára a különböző tudományos olvasatok közti döntéshez, hovatovább, a mű időnként egyenesen e világnézet hiányára vagy „következetlenségeire” vezeti vissza a hibás értelmezéseket is.

Frenyó Zoltán az általa felvetett egyes ágostoni problémákat rendre átfogó szellemtörténeti horizonton tárgyalja (időnként a kérdés fonalát egészen a preszokratikáig visszagombolyítva), és időnként innovatív igényvel lép fel a hagyományos megközelítésekhez képest. Ilyen például, amikor rámutat Ágoston kétféle időszemléletének feszültségeire (a problematikát a modern fizika perspektívájára is megnyitva), vagy amikor igyekszik konszenzust teremteni a kozmosz eredetére vonatkozó klasszikus görög és keresztény (*creatio ex nihilo*) eszmék között. A szerző e két hagyomány feszültségét bevezetve a következőt írja: „Úgy látszik, hogy a valamiből alkotás és a semmiből teremtés elve a maga meghatározottságában logikailag összeegyeztethetetlen egymással. Hogyan tudunk ezek után tárgyi-

lag *megbecsüléssel* viszonyulni e két világnézethez?” (122). Bevallom, számomra a szellemiség, amely e sorokat inspirálta, felettebb rokonszenves. A sorok írója szerint az eszmék története nem a régiek naiv tudásának felülírása, az újabb tudományos felfedezések révén való eltörlése. A régiek bölcsessége ma is érvényes. E régi bölcsesség magját értelmezzük újra, szintetizáljuk új szempontok szerint, bővítjük ki új felismeréseink éven. E felfogásban Ágoston belátásai ma is élők, eszméi ma is aktuálisak, méltók a figyelmünkre. A könyvből az elődök bölcsességének, nagy szellemi hagyományainknak és örökségünknek a megbecsülése sugárzik, ennek a tiszteletnek a fénye ragyogja be újra és újra a könyv Ágostonról szóló lelkesült lapjait is.

Végezetül kinek is ajánlanám a művet? Talán egyszerűbb, ha megfordítom a kérdést: kinek nem ajánlom a monográfia olvasását... Nem ajánlom azoknak, akik Ágoston gondolkodásának minden részletre kiterjedő tárgyalását egyetlen műtől remélik. Ők csalódní fognak, hisz a munka inkább az életmű egyes tájékait járja be, ám e bejárás valamiképp képet ad Szent Ágoston szellemiségének egészéről is. Nem ajánlom a művet azoknak sem, akik a filozófiatörténeti munkáktól szerzők álláspontjának semmire nem kötelező vázlatát várják. Ők háborogni fognak: a mű az igazság keresésének és érvényre juttatásának markáns igényével lép fel. Nem alternatív, párhuzamos lehetőségeket vázol egy-egy probléma megközelítéséhez, hanem határozott különbséget tesz igaz és hamis vélemény közt. Zárásul magam is csatlakozom a szerző óhajához: „bárha e könyv hozzájárulhatna szellemi tájékozódásunk tisztázásához, az igazság s az igaz értékek megbecsüléséhez, filozófiai kultúránk fejlődéséhez, ifjúságunk gondolkodásának és lelki életének gazdagodásához, s nemzeti keresztény műveltségünk emeléséhez!”

Szeiler Zsolt